

JAVIER BORRÀS, IRENE MASDEU,
XAVIER ORTELLS, MAIALEN MARÍN

La Xina del present, el món del futur

MAIALEN MARÍN: A principis de 2020 es va publicar en la revista *L'Espill* un dossier titulat «La Xina del present, el món del futur». L'arribada de la pandèmia a casa nostra unes setmanes després de la publicació del dossier va dificultar-ne la difusió. Tres anys més tard, en la taula rodona d'avui tenim l'honor de comptar amb tres ponents que van participar a aquesta publicació. I l'objectiu és precisament fer una reflexió actualitzada d'aquesta mateixa qüestió: «La Xina del present, el món del futur». Aprofito per a donar les gràcies en nom del grup Alter a la revista, i especialment a Gustau Muñoz, un dels seus directors, i a la Simona Skrabec, membre del consell de redacció, per prestar-nos un espai valuós de difusió i també a Jesús Sayols, Carles Brasó i a Manel Ollé que van ser els altres autors que van participar en el dossier. Aquest constava de sis articles, a més de la traducció d'un article de la pensadora xinesa Dai Jinhua i una introducció escrita per David Martínez i Carles Prado, que van dirigir el dossier i que encapçalen també el grup de recerca Alter de la UOC, en el qual també participem Xavier Ortells i jo mateixa. L'objectiu era repensar un futur alternatiu que compartim amb la Xina. Des del grup Alter, tal com es mostrava a la introducció, critiquem la visió antagònica de la Xina, una visió basada en la llunyania i la diferència, i volem recordar que la Xina està molt present en el nostre dia a dia: a la roba que vestim, als dispositius que utilitzem cada dia, als carrers i escoles, a les notícies, etcètera. Llavors, el dossier ens plantejava

Aquest article és fruit de la jornada «La Xina del present, el món del futur» que va tenir lloc el passat 2 de febrer de 2023 al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona i on el periodista Javier Borràs i els investigadors Maialen Marín, Irene Masdeu i Xavier Ortells varen reflexionar sobre l'evolució de la Xina en els darrers anys, el seu present i el futur que hi compartim

l'exercici d'acostar-nos a la Xina d'una altra manera més ètica i pròxima, oferint una visió plena de matisos, complexitats i evitant estereotips i generalitzacions. I avui aquí volem repetir aquest exercici amb tots vosaltres. Per a això hem convidat tres experts que van participar al dossier i als quals demanaré que es replantegin unes qüestions que van presentar ja al 2020.

Es tracta de Xavier Ortells, expert en la cultura visual moderna i contemporània de la Xina, màster en Regional Studies East Asia per la Columbia University i doctor en Traducció i Estudis Interculturals per la UAB. Hi tenim també Irene Masdeu, experta en migració xinesa, antropòloga i doctora en Traducció i Estudis Interculturals per la UAB. I Javier Borràs, periodista i excorresponsal a Pequín, escriptor i analista de relacions internacionals. Javier es també màster en polítiques públiques per la University College London.

Com deia ara mateix, el dossier publicat a la revista *L'Espill* a principi de 2020 és el punt de partida del debat d'avui que té lloc tres anys més tard. Així que m'agradaria començar per demanar a cadascun dels participants que faci un resum de la seva contribució de 2020. En el cas de Javier Borràs, et demanaré un resum de les idees principals que presentaves sobre el periodisme i els corresponsals a la Xina.

JAVIER BORRÀS: El meu article tractava el periodisme com a porta d'entrada a la realitat xinesa. Per una banda, analitzant l'ecosistema dels mitjans xinesos i, per l'altre, el paper dels corresponsals estrangers.

La primera part de l'article buscava entendre el funcionament del periodisme sota un sistema autoritari, en concret el xinès. Malgrat el control i la censura, hi ha pluralitat en els mitjans de comunicació xinesos. Hi ha línies vermelles clares (l'hegemonia del Partit, el Tibet, Xinjiang, Hong Kong...) que no es poden tocar, però altres àmbits no tenen límits tan clars, hi ha capçaleres xineses (*Caixin*,¹ *Sixth Tone*,²...) que exerceixen periodisme crític d'investigació, en què expose casos de corrupció, problemes mediambientals o laborals.³ D'altra banda, el periodisme xinès també es troba en tensió entre ser propietat de l'Estat i haver de ser rendible econòmicament i atraure lectors, en una època digital problemàtica i de crisi del model de negoci dels mitjans tradicionals, on prolifera el pescaclics o *clickbait* i el sensacionalisme.

¹ <<https://www.caixinglobal.com/>>

² <<https://www.sixthtone.com/>>

³ <<https://www.cambridge.org/core/books/media-politics-in-china/31E0317361A6693682382711C6B5DCE9>>

La segona part de l'article analitzava el paper dels corresponents estrangers a la Xina, en especial les limitacions amb les quals s'hi trobaven. Per una banda, restriccions directes (poca gent acceptant entrevistes, no poder anar a zones com el Tíbet) i autocensura (per no posar en perill les fonts...). Per altra banda, limitacions interpretatives causades pel marc hegemònic anglosaxó a l'hora d'entendre la realitat (quan, per exemple, potser nosaltres com a catalans que hem viscut una dictadura recent entenem més com funciona l'autoritarisme que un estatunidenc).

L'article finalitzava amb una crida a la reflexió sobre el paper que poden jugar els periodistes xinesos i estrangers (principals transmissors de realitats alienes a les seves poblacions) en el context actual de tensions geopolítiques mundials.

MAIALEN MARÍN: L'article està ple a més d'exemples de vivències que has viscut en primera persona com a periodista. Un dels temes que esmentes és la responsabilitat del periodista. Vas donar un exemple del debat que vas tenir amb l'editor d'un mitjà a l'hora de triar el titular d'un article que havies escrit sobre relacions entre la Xina i Europa. Aquesta discussió demostra la tasca que encara hem de fer des d'aquí amb debats com el d'avui. Per això m'agradaria que ho expliquessis.

JAVIER BORRÀS: Havia preparat un article sobre les relacions entre la Xina i la Unió Europea. Em van dir de canviar el meu titular per un que més o menys deia: «Com la Xina està intentant enverinar les relacions entre els països europeus». Per una banda, no era la tesi que jo defensava a l'article i, per altra banda, pensava: què aporta aquest titular a banda del pescaclics? Els hi vaig dir que no em semblava bé aquest titular i que millor que en busquéssim un altre. Em van respondre que, si no l'acceptava, m'estava jugant no poder continuar col·laborant amb el mitjà, si el titular que jo proposava no funcionava bé pel que fa a visites. Aquest exemple em servia, per una banda, per reflexionar sobre el fet que a vegades hem de frenar una mica i reflexionar sobre les paraules que utilitzem. Hi ha corresponents que, per males experiències que han tingut amb el govern xinès, acaben tenint un biaix negatiu que distorsiona la realitat. Però hi ha també l'altra cara de la moneda: que per les nostres amistats, connexions personals o emocionals amb la Xina ens quedem curts explicant la realitat per intentar no crear «conflicte», pintem una imatge millor de la que és i pequem de «bonisme». Hem de buscar un equilibri.

MAIALEN MARÍN: Irene, ens pots donar les claus de la teva contribució a *L'Espill* sobre migració.

IRENE MASDEU: La mobilitat i la migració —tan interna com internacional— han esdevingut aspectes claus en la construcció de la Xina contemporània, del seu projecte identitari i també de les seves desigualtats.

El text publicat a *L'Espill* el 2020 analitzava les transformacions de les relacions transnacionals i els fluxos migratoris entre la Xina i Europa en el transcurs de tan sols una generació i examinava de quina manera, en aquest breu període, Xina deixava de ser únicament un país d'origen, per esdevenir també un país de destí de la migració internacional. En els últims anys la Xina està atraient diferents perfils de migrants (persones altament qualificades, estudiants, petits comerciants de diferents parts del món, etc.) i això està fent replantejar aspectes vinculats amb la gestió de la diversitat cultural del país, amb les polítiques migratòries, l'estructura social etcètera.⁴

Aquesta nova posició del país en el context migratori global, ha implicat canvis importants en la vida, els projectes de futur i els sentiments identitaris i de pertinença de les persones xineses que van emigrar a Europa a final del segle XX i dels seus fills i filles que han estat socialitzats en diferents contextos transnacionals.

En l'article examinava la importància dels vincles transnacionals i de la mobilitat cap a la Xina des d'una perspectiva intergeneracional, parant especial atenció als descendents de migrants i veiem la importància de la mobilitat i la socialització transnacional per adquirir capital cultural i simbòlic (visites a l'estiu per estudiar xinès) i també de la mobilitat laboral en èpoques adultes.

A més d'analitzar aquests canvis en les direccions de la mobilitat des de la lògica de l'espai transnacional, també volíem incidir en la necessitat de reconèixer les identitats i sentiments de pertinença múltiples i canviant més enllà de paradigmes essencialistes lligats al binomi que encara es presenta sovint com a indissoluble entre cultura i territori.

MAIALEN MARÍN: Ens pots explicar on havies fet el treball de camp per aquesta contribució i per què?

L'article es basa en les dades etnogràfiques recollides a Qingtian (Zhejiang), el principal lloc d'origen de la migració xinesa a l'Estat espanyol. Durant els estius quan és molt comú trobar-se grups de joves que viuen a diferents països euro-

⁴ F. PIEKE et al., «How Immigration is Changing Chinese Society», MERICS <<https://merics.org/en/report/how-immigration-shaping-chinese-society>>, 2019

peus i que passen els estius amb els seus familiars i estudiant-hi xinès (canvis de les escoles d'idiomes).

En segon lloc, l'article també es nodreix de la recerca etnogràfica realitzada a Xangai el 2017 en la qual vaig entrevistar joves descendents de migrants xinesos que havien nascut o crescut a Espanya i que estaven estudiant o iniciant la seva carrera professional a la Xina. Eren joves que miraven cap a la Xina com a destí de la migració internacional. D'alguna manera els joves que vaig entrevistar veien en la migració l'objectiu d'aconseguir una mobilitat social ascendent i sortir de l'àmbit del negoci familiar (bar, restaurant, basar, etc.). L'espai transnacional entre Espanya i la Xina s'escola a través de les dues generacions i es troba en un espai d'intersecció que esdevé origen o destí en cadascun dels moments de la trajectòria familiar.

MAIALEN MARÍN: Xavier, tu vas escriure sobre art visual i el tema central de la teva recerca va ser la ruïna. Ens pots fer un resum d'aquest article?

XAVIER ORTELLS: Potser cal comentar, de bon començament, que el context quan inicio la meua recerca, cap al 2010, era força diferent en alguns aspectes importants. La urbanització, és a dir, el crear ciutats o reformar ciutats, havia estat un dels principals motors de les reformes econòmiques xineses des dels anys noranta. Aquesta urbanització, que havia estat massiva i molt estesa, havia generat, a causa de les característiques del funcionament del sector immobiliari xinès i del sistema legal i polític, etcètera, la presència constant i ubiqua de la demolició i l'enderroc en les ciutats xineses.⁵ És il·lustratiu comparar el que ha passat a la Xina amb altres processos de reurbanització propers, per exemple al Barri Xino de Barcelona, o la urbanització de grans sectors de la ciutat per les Olimpíades o el Fòrum de les Cultures, etcètera. A Barcelona, aquests van ser processos més o menys ràpids, i la ciutat va absorbir els nous barris prou de pressa. A la Xina, l'enderroc de barris sencers, com qualsevol visitant podia comprovar, va esdevenir una presència habitual i duradora.

Aquest context marcat per la urbanització i la demolició pot contrastar amb la realitat actual, on no hi ha dubte que la Xina és ja una potència urbana. Cal tenir present que la Xina només va atènyer la condició de societat urbana (segons els criteris de la ONU, més d'un 50 % de població registrada a les ciutats) l'any 2011, mentre que els EUA, per exemple, ho havia fet a principis de segle XX. És a dir, fa

⁵ He descrit aquestes causes amb detall a «Más allá del escombros. Causas de la ubicuidad, permanencia y visibilidad de paisajes ruinosos en las ciudades chinas», *Estudios Geográficos*, 78(282), pp. 317-338

molt poc temps enrere, des d'avui, i a la vegada, molt poc temps endavant des del maoisme, que la Xina era considerat un país eminentment rural.

L'article explica com, en aquest context de desenvolupament a les ciutats, l'art contemporani i experimental xinès, que a finals de segle XX va viure un moment d'èxit global, es va alimentar en gran mesura d'aquest enderroc. A banda de reflectir la seva inevitable evidència social, fer art sobre aquest enderroc, transformar-lo en ruïnes a partir de treballar amb els conceptes associats (fragmentació, caducitat, estètica del rebuig i la lletjor, etc.) també evidenciava la difusió de tècniques i visions artístiques d'avantguarda internacional. Els artistes xinesos es van abraonar cap a l'art conceptual, a la *performance* i a la instal·lació, i ho van fer, de manera molt recurrent, a través d'aquestes ruïnes de la urbanització.

L'article plantejava que les ruïnes de la producció visual xinesa del canvi de segle havien esdevingut un símptoma i un símbol indefugible per a entendre els canvis en l'estructura socioeconòmica de la Xina. Proposava entendre-les com el revers d'una nova realitat urbana de gratacels, centres comercials i noves residències verticals; com una excrescència, bruta, polsegosa i sovint violenta de les reformes xineses. Més que una fase —dolorosa però breu— la ruïna xinesa havia estat part indissoluble del creixement.

MAIALEN MARÍN: Dediques gran part de l'article a presentar l'obra d'artistes i la seva aproximació a les ruïnes, a través del cinema o les seves fotografies, *performance* i instal·lacions. Són artistes que han arribat a exposar a museus com el MOMA, encara que no ho diguis, és a dir, de rellevància internacional. Per a completar el teu resum, m'agradaria que ens parlessis breument de l'obra de Zhang Dali (张大力), que presentes com un dels exemples emblemàtics però que potser és menys conegut que altres i que té gran interès.

XAVIER ORTELLS: El cas de Zhang Dali és paradigmàtic de moltes coses. Zhang va marxar de la Xina després de Tian'anmen, i va viure uns anys a Bolonya, on va conèixer els grafitis. Quan va tornar a la Xina i es trobar amb canvis radicals a les ciutats, el grafiti li va servir per mirar de donar sortida a les seves inquietuds personals i artístiques. Va començar a dibuixar una silueta humana, un cap calb i de faccions prominent, a les parets de Pequín. Més endavant, va començar a enderrocar l'interior d'aquests caps. El resultat, que ell mateix va documentar en fotografies, contrastava els canvis urbanístics (parcel·les en demolició, nous edificis) amb aquest índex de la presència humana, i utilitzava el mateix *llenguatge* que la urbanització: la demolició. Va titular la seva intervenció *Diàleg*.

MAIALEN MARÍN: Partint d'aquests plantejaments que publiqueu en *L'Espill* a principi del 2020, com creieu que tot el que ha passat en els últims tres anys, és a dir, la pandèmia i el gir autoritari de Xi Jinping, han afectat el que va destacar en el seu moment?

JAVIER BORRÀS: El gir autoritari de Xi Jinping i la pandèmia han afectat tant el periodisme crític xinès com els corresponents. Aquí he de fer un pas enrere per posar una mica de context: el periodisme crític xinès no sol funcionar *contra* el poder, sinó *en col·laboració* amb el poder, en concret, amb el govern central. Aquest periodisme d'investigació serveix al govern central per detectar casos de corrupció, problemes mediambientals... que estan succeint sota els governs locals. Hi ha un pacte tàcit: el govern central a vegades deixa investigar aquests casos i així obté informació per aturar problemes que podrien crear inestabilitat social. Però, recentment, alguns periodistes d'investigació xinesos que investigaven casos de corrupció i informaven el govern central a través del *neican* (sistema intern d'informació) s'han trobat amb més dificultats, segons una investigació d'Associated Press.⁶ Molts es queixen que les línies vermelles cada cop s'estan reduint més.

Malgrat això, continuà havent-hi periodisme d'investigació xinès durant la pandèmia. La revista *Caixin* va treure investigacions en exclusiva sobre la mala gestió que les autoritats locals de Hubei van dur a terme durant l'esclat del virus.⁷ Fa poques setmanes, *Sixth Tone* treia un reportatge sobre la situació caòtica dels hospitals xinesos durant l'última onada de COVID-19.⁸

D'altra banda, diverses capçaleres dels Estats Units van ser expulsades de la Xina i s'ha utilitzat l'excusa de les restriccions pandèmiques per limitar l'accés a periodistes estrangers a llocs polèmics. La COVID-19 s'ha convertit en la principal excusa per controlar els corresponents.

MAIALEN MARÍN: Irene, en el teu cas, com han canviat la situació?

IRENE MASDEU: Inevitablement la pandèmia i les regulacions de control del mobilitat que se n'han derivat han comportat canvis dràstics en la realitat que analitza

⁶ <<https://apnews.com/article/health-china-beijing-covid-wuhan-3c199e3f1a084013da18fc9e6061e775>>

⁷ <<https://web.archive.org/web/20200227021117/http://china.caixin.com/2020-02-26/101520972.html>>

⁸ <<https://www.sixthtone.com/news/1012090/its-insane-chinas-doctors-struggle-to-cope-amid-covid-surge>>

el text publicat a *L'Espill* el 2020. Per una banda, ens trobem amb una gran transformació de la mobilitat i les pràctiques transnacionals que han definit la diàspora xinesa contemporània fins ara i, per altra banda, també ens trobem amb un context sociopolític en el qual es visibilitzen amb més força i intensitat «antics» discursos racistes i pràctiques discriminatòries estructurals vers la població xinesa o asiàtica.

Tanmateix és cert que un dels aspectes que més destaquen els migrants xinesos quan els pregunto pels canvis que han experimentat les seves vides des de 2020, és precisament aquesta immobilitat, les dificultats per moure's en aquest espai transnacional, la impossibilitat d'anar i venir entre la Xina i Espanya. Totes les pràctiques i experiència de mobilitat que analitzava a *L'Espill* de 2020 han quedat aturades i també les realitats socials que se'n desprenien. Durant els últims tres anys ha estat molt difícil poder viatjar a la Xina, tant per les polítiques de replegament i control de la mobilitat del govern xinès (obligatorietat de fer confinament en un hotel, seguit d'un posterior confinament a casa) i també per l'encariment dels bitllets d'avió. Així, aquell espai global i transnacional que havia marcat la lògica de les migracions contemporànies, no només de la xinesa, s'ha posat com a mínim en *stand by* des de 2020.

MAIALEN MARÍN: I en què ha afectat aquest aturament de la mobilitat en el cas xinès?

IRENE MASDEU: Aquests canvis en la mobilitat han afectat en l'àmbit de la família transnacional i les cures, especialment quan hi ha familiars més grans que no han emigrat i viuen a la Xina. És comú que periòdicament un dels membres adults de la família viatgi a la Xina per a visitar els familiars mentre l'altre es queda a càrrec del negoci familiar. Durant els darrers tres anys això no ha estat possible i tampoc ha estat fàcil viatjar a la Xina si, per exemple, els pares s'han posat malalts. Això ha provocat molta preocupació i angonya entre les persones xineses que resideixen a Europa.

Per altra banda, també ens trobem que les famílies xineses no han pogut enviar els fills a passar els estius a la Xina amb la família. En l'article de 2020 analitzem precisament la importància d'aquestes estades com a pràctiques de socialització transnacional per als descendents de migrants (relació amb la família i adquisició de capital cultural i simbòlic). Aquests viatges són també importants com a espais d'esbarjo per als nens i nenes.

A títol de vinyeta etnogràfica, per exemple, fa poques setmanes en una entrevista amb una dona xinesa que porta un bar a Barcelona em comentava que els

fills fa tres estius que no fan vacances perquè ells estan treballant sempre al bar. Si bé abans els solien portar a la Xina perquè passessin les vacances, ara els nens es passen els estius entre casa i el bar.

Pel que fa als projectes de mobilitat cap a la Xina dels descendents de migrants en època adulta també s'han aturat. Per a aquells que ja estaven a la Xina, molts han decidit tornar a Europa i els que tenien planejat anar a estudiar un màster o a viure a la Xina per motius laboral (que ja tenien la feina mig emparaulada) han hagut de canviar de plans i abandonar la idea de marxar a la Xina.

I, finalment, la pandèmia també ha afectat molt l'economia i les empreses internacionals i s'han donat alteracions i restriccions en la cadena de subministrament global de béns. Encariment de productes (transport, etc.) i les dificultats per desenvolupar negocis a la Xina per la política de Covid zero que ha afectat de manera especial la comunitat xinesa involucrada en els negocis transnacionals i d'exportació.

Ara caldrà veure com es reprenen els fluxos de migració i les pràctiques transnacionals i quines conseqüències pot tenir això en la societat Qingtinesa i la família transnacionals (capital simbòlic, cures, transmissió etc.).

MAIALEN MARÍN: Has parlat també del retorn de certs discursos racistes durant la pandèmia. Ens pots explicar en més detall que has trobat en relació amb aquest tema?

IRENE MASDEU: La població d'origen xinès ha estat molt sovint acusada de ser la responsable de l'aparició i la propagació del virus. S'ha publicat molt i ja és ben conegut l'enfortiment, en els darrers tres anys, dels discursos i pràctiques racistes que donen continuïtat a les representacions i les narratives del «perill groc» al que han estat subjectes històricament les persones d'origen xinès en la diàspora (França et al., 2022, Wang et al., 2020).⁹ Estereotips i estigmes relacionats amb aspectes higiènics, hàbits alimentaris, etcètera, que sempre han estat presents s'han enfortit en aquest context de pandèmia. A més, hi ha acadèmics que diuen que una mirada europea cada vegada més hostil al govern xinès (censura, la violació dels drets humans) també pot haver contribuït a un increment en la discriminació que pateixen les persones xineses migrades (Saed, 2021).¹⁰

⁹ S. WANG; X. CHEN; Y. LI; C. LUU, i F. MADRISOTTI, «I'm more afraid of racism than of the Virus», *Racism awareness and resistance among Chinese migrants and their descendants in France during the Covid-19 pandemic. European Societies*, 23 (S1), 2020, S721-S742. <<https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1836384>>

Entre juny i desembre de 2022 he participat en el projecte de recerca «La comunitat xinesa davant el discurs d'odi durant la pandèmia de la COVID-19 (2022)» de l'Institut de la Comunicació de la UAB (InCom-UAB) en el qual hem pogut veure com s'articulen aquests discursos i pràctiques entre persones d'origen xinès (estudiants, migrants, fills de migrants) a Barcelona. No és la idea estendre'm a parlar dels resultats d'una manera exhaustiva, però sí que crec que és important subratllar alguns aspectes sobre el racisme en el context de la pandèmia a casa nostra.

En primer lloc, ens hem trobat amb una normalització del racisme per part de la comunitat xinesa. Totes les persones amb les que hem parlat expliquen i denuncien que han estat objecte d'insults, comentaris i actituds racistes a l'espai públic, a la feina, als mitjans de transport, etcètera. És important tenir en compte que aquest increment del racisme és especialment destacats en el context de les escoles i, per tant, que afecta els nens i les nenes. Tots els entrevistats ens diuen que això no és nou i que aquestes actituds formen part de la quotidianitat de la comunitat xinesa. Per això, les persones més grans i que van emigrar als anys 1980 tendeixen a negar o minimitzar que hagin experimentat tractes o atacs racistes, i quan els detecten no els anomenen així. A mesura que l'entrevista es va desenvolupant, van sorgint les experiències discriminatòries que no identifiquen com a racistes perquè aquest fenomen està totalment normalitzat. Tanmateix les persones més joves, i especialment els descendents de migrants per denunciar aquest racisme estructural.

MAIALEN MARÍN: Xavier, com veus tu la teva contribució tres anys més tard, com ha canviat la situació en relació amb el tema de les ruïnes?

XAVIER ORTELLS: Vagi per endavant que la pandèmia i les restriccions a la mobilitat han resultat en certa desactualització de recerques que, com la meua, beuen molt del carrer. Tot i això, es pot dir que la producció artística vinculada a les ruïnes que es comentava a l'article ha perdut el seu vigor i *momentum*. En part per una certa saturació (es va fer molta obra sobre demolició); en part perquè aquest art venia impulsat per l'interès i els diners de museus i galeries estrangers, que sempre busquen novetats, i pel mercat de l'art internacional (el moment va coincidir amb el fet que l'art contemporani xinès era dels que més diners movia).

T. FRANÇA; S. GASPAR i D. MATHIAS, «It is not Good, but it could be worse», *Racial microaggressions toward Chinese international students during the COVID-19 pandemic, Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 2022, <<https://doi.org/10.1080/15595692.2022.2098274>>

¹⁰ SAED, «Anti-communism and the hundreds of millions of victims of capitalism», *Capitalism Nature Socialism*, 32(1), 1-7, 2021, <<https://doi.org/10.1080/10455752.2021.1875603>>

Potser el més significatiu, però, té a veure amb els canvis de percepció dins de la Xina. A l'article es parlava de les ruïnes com el revers del creixement, com la cara oculta de la façana brillant dels gratacels i les noves ciutats, com l'altre aspecte del desenvolupament xinès, necessari per a comprendre'l. Amb el president Xi, hi ha hagut un canvi pel que fa a l'auto-estima i, fins i tot, el triomfalisme xinès. El seu primer eslògan important d'aquesta fase política va ser el del «El somni xinès», amb clars ressons del «somni americà». Plantejar que la Xina podia realitzar un somni equiparable a l'americà implicava que la Xina havia arribat a un nivell de potència econòmica, d'influència global, d'autoestima, etcètera, molt important. Perquè ara, tot i entenent que els eslògans sempre són declaracions d'intencions i orientacions polítiques, plantejar aquesta idea a la població no era absurd ni ciència-ficció.

En aquest ambient de triomfalisme econòmic i polític, per tant, a més de la recentralització política i el nou autoritarisme, les ruïnes no hi encaixen gaire. Les ruïnes vinculen present i passat, en certa manera demanen mirar enrere, obliguen a establir un diàleg sobre les continuïtats, sobre la pèrdua, etcètera. El monogràfic de *L'Espill* incloïa un article de Dai Jinhua, una important intel·lectual contemporània xinesa, que ha mirat cap al passat maoïsta, no necessàriament amb nostàlgia, sinó per a tenir presents els avenços socials d'aquella època. (Una aproximació així a la Xina és considera conservadora, ja que l'eix dreta-esquerra funciona de manera diferent. Els liberals, els defensors de l'obertura al mercat, són els progressistes). Dai inicia l'article amb una imatge prou suggeridora: mirant d'arribar a un barri de nova construcció, es passeja pel mur exterior del recinte:

al costat d'unes piles de runa que encara no havien retirat, vaig descobrir per sorpresa una estructura de ferro colat. Era una mena d'escultura urbana. No hi havia cap dubte que formava part del complex, com si l'hagués dissenyat el mateix arquitecte. Era força contundent. M'hi vaig acostar per observar-la amb curiositat. A sobre hi tenia gravada, en alemany i en xinès, l'expressió següent: «La base determina la superestructura. Karl Marx». Com passa a totes les estructures de ferro colat, hi havia taques de rovell a les parts per on s'escolava l'aigua de la pluja. Era com si aquells regalims rovellats fossin el testimoni del pas dels anys i la degradació del temps. No vaig poder evitar quedar-me plantada allà davant, estupefacta. Sabia que als anuncis immobiliaris de Pequín estava de moda fer servir la retòrica del political pop. Sabia que les estructures de ferro colat estaven de moda arreu del món. Però aquella escultura em va deixar perplexa una bona estona. Era com si hagués entrat en un món anacrònic, com si em trobés davant d'una al·legoria de la Xina contemporània. Era com si m'hagués trobat una fita que marqués la història al final de la història.

La resposta de Dai, molt il·lustrativa de la sensibilitat que va donar lloc a l'art de les ruïnes a la Xina, es basteix sobre una dialèctica temporal i política, sobre un abans i un després. Com deia just ara, però, aquest tipus de consciència del passat o, com a mínim, de les continuïtats, no formen part del règim de Xi, que és principalment progressista i empoderador.

Ambdues tendències, els canvis socials i polítics i els canvis en el món de l'art, les podem trobar convergint en l'itinerari personal d'alguns dels artistes contemporanis més importants de la Xina. Una de les darreres grans obres sobre la demolició i la urbanització a la Xina va anar a càrrec de Xu Bing 徐冰, un dels artistes contemporanis més rellevants. Sense ser un dissident, Xu havia desplegat, des dels EUA, una obra crítica amb el desenvolupament xinès. El 2009 va crear una obra titulada *Fènixs*, que consisteix en dos enormes i bellíssims fènixs (animals mitològics molts importants a la tradició xinesa) fets a partir de material de construcció, cascots d'obres, ferralla, etcètera. Xu volia establir un diàleg entre modernitat i tradició, però també apuntar que, darrera del poder xinès i de les noves ciutats rutilants, hi havia ingents quantitats de mà d'obra migrant i precària. Ara bé, els *Fènixs* es va exhibir en primer lloc en un important museu a Pequín, tot just quan Xu Bing va tornar amb tots els honors a la Xina com a directiu a l'Acadèmia de Belles Arts. El sistema, que després de Tian'anmen havia forçat l'emigració o l'exili de molts artistes joves cap a Europa i els EUA, ara reintegra els més exitosos.

MAIALEN MARÍN: Ara passem a una pregunta clau per obrir el debat de manera més global, escapar de l'essencialisme i buscar punts comuns.

Com creieu que allò que descriuiu afecta també a fora de la Xina? Què hi ha de global en aquests fenòmens? O en quin sentit és global?

JAVIER BORRÀS: Hi ha diversos temes que connecten el periodisme xinès amb el periodisme mundial.

En primer lloc, el periodisme xinès, per l'eclosió digital i la necessitat de rendibilitat, també s'ha vist forçat a augmentar el sensacionalisme i busca del clic. Capçaleres d'investigació xineses han de sobreviure ara en un entorn digital on molts lectors no volen pagar per la informació o marxen a llegir títols cridaners. Hi ha una crisi del model de negoci com la que està vivint Occident.

En segon lloc, el periodisme a la Xina cada cop és més precari. Molts estudiants ni es plantegen acabar treballant com a periodistes i marxen directament a fer comunicació corporativa. No és gaire diferent de quan jo feia la carrera.

En tercer lloc, tant a la Xina com a molts països del món la pandèmia ha suposat una reducció de les llibertats periodístiques i d'informació. La nova excusa per cen-

surar són les *fake news*. Això, per exemple, s'ha vist en molts països autoritaris i democràtics del Sud-est asiàtic.¹¹ Abans l'excusa de certs règims autoritaris per censurar era la «seguretat nacional», «l'estabilitat social», ara el terme justificatiu més de moda és lluitar contra les *fake news*, on s'acaben agrupant rumors, notícies contra el govern, etcètera, i així es poden censurar. És un nou exemple d'apropriar-se d'un concepte nascut al camp liberal i reaprofitar-lo per justificar pràctiques autoritàries.

MAIALEN MARÍN: Ens quedem llavors amb aquestes claus: l'evolució digital i la crisi de negoci global dels mitjans; la precarietat del periodisme; la pandèmia com a excusa per reduir les llibertats periodístiques; i la responsabilitat del periodista, que tan bé has explicat amb l'exemple del títol que has esmentat a l'inici també.

Irene, en el teu cas. Què té de global el que has explicat? O en quin sentit és global?

IRENE MASDEU: El control de la mobilitat ens ha tocat de ple a tots i de ben segur que moltes persones han vist com la seva vida es veia afectada per aquest aspecte. Però les restriccions en la mobilitat han estat especialment importants per a persones migrades i famílies repartides en diferents països. De fet, ja hem apuntat en l'apartat anterior que el problema de la mobilitat i les dificultats de seguir amb pràctiques transnacionals no han afectat només la diàspora xinesa sinó que ha estat un aspecte global. El fet que les diverses onades del virus s'anessin distribuint en diferents hemisferis o regions, ha afegit dificultats en les mobilitats per part dels migrants internacionals. Els migrants han hagut d'estar molt pendents de les polítiques locals (nacionals dels diferents països que configuren l'espai transnacional on fan la seva vida i trajectòria migratòria).

Per altra banda, el racisme i les pràctiques discriminatòries han estat també presents en diferents contextos migratoris i no només s'ha limitat a la diàspora xinesa. Els discursos i les pràctiques racistes s'han enfortit a tota la població migrada i ha tocat amb el gran aspecte de la desigualtat social i les condicions laborals i d'habitatge de les persones migrades. Diferents acadèmics i ONG han denunciat un increment de la discriminació i el racisme associat a la por al virus. Això, per exemple, ha estat especialment important en el cas dels treballadors temporers del sector agari (Garcés Mascareñas, B. i Guell, B., 2020).¹²

¹¹ <<https://www.esglobal.org/la-nueva-ola-de-autoritarismo-digital-en-el-sureste-asiatico/>>

¹² B. G. MASCAREÑAS i B. GÜELL, «Temporeros agrícolas en España: nuevas caras de un viejo problema», *Anuario CIDOB de la Inmigración*, 2020

MAIALEN MARÍN: Ens quedem per tant amb la idea que els dos reptes als quals s'ha enfrontat la població xinesa de la diàspora són en realitat reptes globals que s'han incrementat amb la pandèmia: el control de la mobilitat i el creixement del racisme (o, com deies, la continuïtat del racisme) i les desigualtats.

Xavier, que té de global el que has explicat sobre les ruïnes i sobre el desenvolupament urbà? Com ha afectat aquest fenomen fora de la Xina?

XAVIER ORTELLS: La Xina, per la seua grandària, per la radicalitat dels canvis que experimenta, genera, podríem dir que ens imposa, un efecte mirall. De lent d'augment, fins i tot, en tant que magnifica processos que també succeeixen en altres llocs. És el cas de la censura, per exemple, que tot i que a la Xina, evidentment, respon a dinàmiques diferents, no sempre és un fenomen que ens sigui aliè. És interessant doncs establir un diàleg honest, tant per evitar els binarismes simplificadors com per entendre millor què passa aquí.

En el tema de la ciutat, de les ruïnes, i de processos com la gentrificació, el debat sobre l'espai públic, els seus usos, la seva propietat, etcètera, el desmesurat impuls urbanístic de la Xina ens ajuda a pensar sobre els processos de comodificació i mercantilització de l'habitatge i dels espais que són ben actius a les societats desenvolupades de l'Europa occidental.

Com en tants altres aspectes, la situació a la Xina, amb el seu desacomplexat capitalisme autoritari, i també amb la recepció i la reformulació de tradicions estètiques d'origen forà, té sovint la virtut de tornar-nos una aclaridora imatge especular. La recepció i ús de l'estètica de la ruïna (que no es troba en la tradició estètica xinesa antiga) palesa que les ruïnes no són transparents ni immediates, que no tothom entén les ruïnes de la mateixa manera. Els artistes xinesos van instrumentalitzar políticament l'enderroc, i li van donar un sentit molt interessant, penso, per a entendre el present global.

MAIALEN MARÍN: La Xina com a mirall de problemes globals i locals és el que m'emporto del que ens acabes de transmetre. Els reptes actuals que plantejes en el cas del desenvolupament urbà (la gentrificació, l'expulsió de ciutadans per motius econòmics com l'especulació immobiliària) són sens dubte reptes que coneixem en l'àmbit local en una ciutat com Barcelona. ☞